

**ПОРІВНЯЛЬНІ КОНСТРУКЦІЇ ЯК ЗАСІБ ВІЯВУ КОМУНІКАТИВНОЇ
ОСОБИСТОСТІ ПОЕТА (НА МАТЕРІАЛІ ЗБІРКИ М. КРИВЦОВА
«ВІРШІ З БІЙНИЦІ»)**

**COMPARATIVE CONSTRUCTIONS AS A MEANS OF EXPRESSING
THE POET'S COMMUNICATIVE PERSONALITY (BASED ON MATERIAL
FROM MAKSYM KRYVTSOV'S COLLECTION "POEMS FROM THE LOOPHOLE")**

Огар А.О.,

orcid.org/0000-0002-4917-8008

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри фундаментальних дисциплін початкової освіти

Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

У статті йдеться про порівняльні конструкції як засіб вияву комунікативної особистості поета, тож проаналізовано її на основі смислового принципу, що передбачає їхнє групування навколо концептуальних домінант збірки, які концентрують весь ідейно-естетичний зміст поезій, а також є смисловими ядрами для розгортання образних асоціацій автора. Індивідуально-авторські порівняння в поетичній збірці Максима Кривцова є релевантним вербалізатором його прагматичних намірів, виявляють специфіку його мовленнєвої поведінки в мілітарному дискурсі. Розгалужена система художніх зіставлень репрезентує поета як комунікативну особистість, яка травматичний мілітарний досвід вкладає у художні рамки. Тексти збірки інтелектуальні, що втілено через інтертекстуальність, а також мають високий рівень естетичної організації, реалізованої через засоби образної номінації. При цьому центральним інструментом мовного моделювання художньої дійсності та об'єктивізації концептуальних домінант є порівняльні конструкції. Своєрідність ідіостилу поета полягає в нагромадженні порівнянь та інших образних засобів мови, що має на меті максимально точно вербалізувати складний семантичний обшир у художній системі. Зазначений ефект посилює синкретичне поєднання в близькому контексті порівнянь з іншими тропами та синтаксичними фігурами, тісне їхнє переплетення й модифікація для створення цілісного образу. Тематичною сферою для зіставлення здебільшого є феномен війни й зумовлені нею реалії: війну осмислюють крізь звичні речі, а звичні речі крізь призму війни. Так в образі війни акцентовано її жорстокість, байдужість до людського життя, невідворотність, усеприсутність.

Ключові слова: комунікативна особистість, комунікативна діяльність, мовна особистість, дискурс, поетичний текст, художній засіб, троп, синтаксична фігура, синтаксична структура, порівняння, метафора, градація, ампліфікація.

The article deals with comparative constructions as a means of expressing the communicative personality of the poet. They are analyzed on the basis of the semantic principle, which involves grouping around the conceptual linguistic dominants of the collection, which concentrate the entire ideological and aesthetic content of the poems, and are also semantic nuclei for the deployment of the author's figurative associations. Individual-author comparisons in the poetic collection of Maksym Kryvtsov are a relevant verbalization of his pragmatic intentions, revealing the specificity of his speech behavior in military discourse. An extensive system of artistic comparisons represents the poet as a communicative personality who puts traumatic military experience into artistic frameworks. The texts of the collection are intellectual, which demonstrates their intertextuality, and also have a high level of aesthetic organization, which is formed by means of figurative nomination. The central tool of linguistic modeling of artistic reality and objectification of conceptual dominants are comparative constructions. The peculiarity of the poet's idiosyncrasy lies in the accumulation of comparisons and other figurative means of speech, which aims to verbalize the complex semantic expanse in the artistic system as accurately as possible. The specified effect is enhanced by the syncretic combination in a close context of comparisons with other tropes and syntactic figures, their close interweaving and modification in order to create a holistic image. The thematic area for comparison is mostly the phenomenon of war and the realities caused by it: war is understood through familiar things, and familiar things through the prism of war. Thus, the image of war emphasizes its cruelty, indifference to human life, inevitability, omnipresence.

Key words: communicative personality, communicative activity, linguistic personality, discourse, poetic text, artistic means, trope, syntactic figure, syntactic structure, comparison, metaphor, gradation, amplification.

Постановка проблеми. Поняття комунікативна особистість дискусійне в сучасній лінгвістиці. Хоча деякі дослідники виокремлюють його («комунікативна особистість – комунікант, наділений сукупністю індивідуальних якостей і характеристик, які визначаються його комунікативними потребами, когнітивним діапазоном і комунікативною компетенцією та виявляється в процесі комунікації» [7, с. 192]), нерідко комунікативну особистість ототожнюють із мовною

в умовах спілкування, але використання не лише вербального, а й невербального коду дає підстави вважати поняття *комунікативна особистість* ширшим, ніж *мовна особистість* [7, с. 192].

І. Голубовська вважає комунікативну особистість конкретним виявом мовленнєвої особистості в певних комунікативних обставинах [1, с. 27]. Дослідження саме комунікативної особистості Максима Кривцова крізь призму збірки «Вірші з бійниці» важливе тим, що розкриває унікальний

воєнний досвід через конкретні екзистенційні обставини, де загальні риси мовленнєвої особистості набувають рис безпосереднього живого свідчення з передової. Особливості цієї комунікативної ситуації в низці умов: 1) комунікація відбувається з реальних бойових позицій, що диктує особливу тональність творів, домінування тематичної військової лексики та зумовлених війною образів; 2) художній світ поета – це фіксація реального часу, екстремальних подій і обставин; 3) його твори є прямим свідченням війни, документують епоху та є голосом усіх захисників.

У текстах поета впадає в око велика кількість порівнянь. Але не лише це робить їх характерним мовним засобом збірки, а ще й те, що саме вони значною мірою вербалізують комунікативну інтенцію автора, розкривають ті надскладні смисли, які він прагне, по-перше, донести до читачів, а по-друге, зафіксувати для теперішнього й майбутніх поколінь. Оригінальність і новаторство порівнянь довершують їхню художню та комунікативну цінність. Зіставні конструкції розкривають досвід поета, смаки та мету через вибір образів (звідки автор бере образи та які сфери життя йому близькі), оцінку світу (що вважає важливим, красивим тощо; які емоції він виражає порівнянням), тематичний простір і комунікативну стратегію.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поезія Максима Кривцова вже отримала значну наукову рефлексію, щоправда, здебільшого в галузі літературознавства. Крізь призму лінгвістики його твори теж зацікавлювали дослідників. Так, Т. Старостенко досліджує особливості вербального вияву концептів життя та смерті у віршах й висновкує, що ці концепти «конституують семантичне поле напруженої взаємодії між фактографічною точністю *testimonial discourse* та тропеїчною медіацією травматичного наративу, між необхідністю вербалізації межового досвіду та неможливістю його повної дискурсивної експлікації» [6, с. 217]. М. Сеньків аналізує твори поета як приклад становлення нової поетичної мови, яка здатна передати емоційний досвід і психостани учасників війни художніми засобами завдяки «сув'язі сенсів та імпульсів, що належать до мілітаристичної образності» [5, с. 214]. Однак дослідження порівнянь у контексті вияву комунікативної особистості М. Кривцова ще не проводили, хоча порівняльні конструкції в українській мові неодноразово були об'єктом наукового аналізу Л. Мацько, Л. Прокопчук, С. Єрмоленко та ін. В. Кононенко, скажімо, наголошував, що «виконання порівнянням пізнавальних, естетичних,

лінгвокогнітивних, мовностилістичних функцій, передовсім у сфері художнього словомислення, виводить його на рівень одного з визначальних засобів текстотворення та образотворення» [2, с. 159].

О. Молчко, аналізуючи мовні й мовленнєві функції порівняння в лінгвокреативній комунікативній діяльності, веде мову про його концептуальну функцію, яка передбачає репрезентацію ідіотетичної специфіки картини світу через кореляцію зображуваного з іншими, актуальними для певного соціуму предметами чи їхніми образами, тому кожна лінгвокультура має свої типові художні порівняння [4, с. 141]. Тож добір художніх порівнянь письменником відбиває його національно-культурну ідентичність, соціальне середовище та особливості світоосмислення, адже людина мислить категоріями своєї лінгвокультури, створюючи асоціативні пари з наявними культурними кодами. Безпосередня його участь у воєнних діях детермінує творчість цим досвідом, стає найсильнішим смислотворчим стимулом, зумовлює специфіку художньої трансформації фронтового досвіду. Ідіостиль письменника є відбиттям його індивідуальної концептосфери, у якій асоціативне поле формує мілітарний дискурс.

Постановка завдання. Метою статті є лінгвостилістичний аналіз порівняльних конструкцій як ключового засобу репрезентації комунікативної особистості поета в збірці Максима Кривцова «Вірші з бійниці».

Ця мета передбачає реалізацію низки завдань:

- окреслити роль порівнянь у поезії Максима Кривцова як засобу вияву його комунікативної особистості;
- виявити та систематизувати порівняльні конструкції у збірці передовсім за смисловим принципом;
- розкрити специфіку індивідуально-авторських порівнянь, визначивши їхню роль у моделюванні художнього світу та конструюванні мілітарного дискурсу;
- виявити функційний потенціал порівнянь у репрезентації емоційно-ціннісних орієнтирів, інтенцій та комунікативної стратегії ліричного героя;
- довести, що саме оригінальність і новаторство авторських порівнянь, їхня взаємодія у тексті з іншими тропами та стилістичними фігурами є лінгвістичним маркером комунікативної особистості поета.

Виклад основного матеріалу. Система художніх засобів збірки розгалужена, однак її осердя

творюють кілька тропів і стилістичних фігур. Серед засобів образної номінації провідне місце посідає метафора. Здебільшого метафоричні конструкції сконцентровані довкола воєнної тематики через пряму номінацію (голка війни, будильник війни, голос снарядів, лабіринт окопів, келія бліндажа, окопи бароко, ампутація простору, кровотеча часу, пневмоторакс пам'яті, хірург війни, ниточка смерті). Інша група метафор слугує інструментом моделювання загального тла мілітарної реальності – похмурого й темного (сире тісто минулого, онуча неба, кисле молоко світанку, щербінь дощу, рибина темряви, смородина сонця, декольте весни, акваріум думок).

Виразною ознакою поетичного ідіостилу М. Кривцова є інтертекстуальність – імплементація елементів прецедентних текстів для актуалізації культурного-історичного досвіду реципієнта. Через створення нових смислових зв'язків автор інтенсифікує емоційно-естетичне сприйняття дискурсу. Поет розширює виражальний потенціал інтертекстуальності шляхом адаптації загальновідомих культурних та історичних образів до реалій сучасного мілітарного простору. Прикладом такої рецепції є інтеграція відомої культурної алюзії до сучасної війни: Як Арія Старк / рахувала імена тих / кому потрібно помститися / я рахую імена тих / за кого потрібно помститися (с. 25). Широко залучені також біблійні образи, що конотують особливу модальність відбиття фронтового повсякдення: Рис окопи / Марія / кожен робить / що вміє. / Патрони несуть / Херувими / в посадку насипають / Серафими. / Порохом хрестить / Іоан / під наглядом Бога і / Перуна (с. 53). У наведеному фрагменті християнська метафорика накладається на елементи язичницького пантеону, викристалізуючи сакралізацію чину оборони.

Важливим композиційно-стилістичним компонентом ідіостилу поета є синтаксичні фігури, найперше повтори. Автор вдається до повторів як сполучників й окремих слів, так і синтаксичних конструкцій задля акцентування уваги, підсилення емоційності, якнайглибшого висловлення внутрішніх переживань захисника в часі війни: Я влаштую Революцію прокидання поруч / так близько / що й голка / **тонка** як біль / **тонка** як волосся / **тонка** як павутинка / **тонка** / не пройде (с. 78).

Однак найхарактернішою рисою поетичних текстів М. Кривцова є порівняльні конструкції, репрезентовані різними структурно-семантичними типами: натрапляємо на порівняння у формі орудного відмінка (звисає місяць нігтиком (с. 124), на описові порівняльні конструкції (Він узяв kota, схожого на тістечко (с. 9), вазуальовані вислови на

кшталт очі їхні – земля (с. 34). Окремий сегмент творять властиві для фольклору заперечні порівняння: Я / не накидався таблетками / не пішов із життя у 27 / я не рок-зірка / я не зірка / не хмара / не дощ / і не запах дощу / я не замах на Кеннеді (с. 59); А ще війна / не сон / не життя / а те що було до життя / не туман і не квіти (с. 142). Однак констатуємо переважання непоширених і поширених порівняльних зворотів і підрядних порівняльних частин. У художній системі М. Кривцова нема традиційних для української мови порівнянь, а усі вони – індивідуально-авторські, які зазвичай мають на меті продемонструвати художні смаки майстра слова [3, с. 507], однак у збірці швидше йдеться про радикальну трансформацію свідомості людини на фронті, виражену через порівняльні конструкції, які транслують не просто смаки автора, а його екзистенційні переживання, біль, солідарність з побратимами та унікальне “оптичне” бачення світу з бійниці. Порівняння тут – це не про естетичний пошук чи вишуканість форми, а про гранично відверту фіксацію воєнної дійсності, інструмент художнього осмислення травматичного досвіду. Тож зрозуміло, що джерелом для вербалізації зіставлення, як і його рецепієнтом, здебільшого є військова лексика.

Більшість віршів поета не римовані, що дає змогу змитити фокус на семантико-смислову архітектоніку тексту. Концепуальною його домінантою, безсумнівно, є війна, рефлексована не з позиції спостерігача, а крізь призму внутрішнього досвіду безпосереднього учасника бойових дій. Тотальний характер воєнного досвіду зумовлює формування когнітивної матриці, крізь яку інтерпретують усі сфери буття. Навіть інтимна лірика автора підпорядкована мілітарним образам: бомбардуй / бомбардуй поцілунками / лінію її оборони (с. 43); Я знаю про *мінометні обстріли поцілунків* / я знаю про *вогнемети дотиків* / долонь, *тонких*, *наче марки* / *тонких*, *наче шкірка какао* / *тонких*, *наче пам'ять* / *тонких* *наче слово дитини* / *тонких* (с. 77). Тут простежуємо особливу функцію компаративних одиниць, вибудованих за схемою анафори та градації: вони експлікують крихкість людських емоцій через акцентований контраст між деструктивною дійсністю та внутрішньою чутливістю ліричного героя. Сконструйовані на основі поєднання дистантних образів і підсилені метафоризацією, ці порівняння унаочнюють вразливість особистості, яка навіть у фронтових умовах прагне зберегти ніжність.

Характерною ознакою текстів збірки є нагромадження компаративних конструкцій. Саме через

кількість порівняльних структур М. Кривцов здійснює когнітивну рецепцію та художню фіксацію деструктивної та амбівалентної реальності сьогодення. Показовою в цьому контексті є смислова експлікація самого поняття *війна*: як ранок / як життя / як хвороба / сталась холодна / як крига / війна (с. 9). Рецепція феномену війни крізь призму компаративних паралелей із ранком, життям і хворобою дає змогу змодельовати багатогранний і водночас виразно негативний образ. У цій системі координат лексема *ранок* символізує новий відлік буття; номен *життя* – всеохопність, пронизування людського існування, невіддільність від нього; хвороба символізує вітальну загрозу й руйнування соціокультурного та антропологічного континууму. Сконструйований автором градаційний ряд порівнянь сукупно передає фаталістичні обставини, жах війни, яка нівелює суб'єктивність людини, але змушує пристосовуватися до екстремальних умов. Плеоназм *холодна як крига* інтенсифікує семантику безжальності, жорстокості, беземоційності війни, байдужості до людського життя. Ампліфікація порівняння в поетичному дискурсі М. Кривцова функціонує як засіб експресивізації тексту, глибинного розкриття руйнівної природи війни задля емоційного впливу на читача.

У деяких поезіях компаративна конструкція постає текстотворчою основою. Поетична дефініція феномену війни в ідіостилі М. Кривцова немислима без порівнянь, які виконують функцію центрального смисло- й образотворчого організатора тексту. Через лінгвокомпаративні моделі автор концептуалізує філософське осмислення війни, що охоплює такі смислові компоненти, як 'неминучість', 'невіддільність від людського життя' та 'втління зла': Вона була завжди / і є завжди / і буде / як головний біль з похмілля / як вугрі у підлітків / як білі плями від поту / як і смерть / як і любов (с. 92). Війну тут вербалізовано як повсякчасне болісне неминуче явище, що трансформувалася з категорії виняткової події в розряд буденної, рутинної. Застосування прозаїзованих побутових порівняння *як біль з похмілля*, *вугрі*, *плями від поту* водночас формують однорідний ряд і контрастну опозицію із такими фундаментальними поняттями, як смерть і любов. Релевантним для аналізу є також репрезентація війни як глибокої психотравми. Якщо на початкових етапах домінували шок і заперечення, гостра емоційна реакція, то в аналізованій збірці зафіксовано перехід до раціонального осмислення, психологічної адаптації та відновлення, а поетична презентація вже є свідченням інтеграції

травматичного досвіду. Порівняльні конструкції у такому ракурсі постають безпосереднім інструментом осмислення і прийняття нової реальності: Прийму її / як блудного сина / якого ніколи не матиму / як і смерть / як і зиму / як і дим / як і кров / як і вугрі / як і попіл / як і порох / як і землю / зиму / кров / дим / смерть / порох / зиму / дим / тебе (с. 92). Порівняння підсилені ще комплексом стилістичних фігур: анафорою, полісиндетоном, сформованим повтором сполучника *як* із часткою *і*, а також їхнім подальшим упушенням і повторенням компаративів, а також алюзією до відомих біблійних мотивів. Таке нанизування та переплетення стилістичних прийомів покликане десь уповільнити темп твору задля осмислення й увиразнення кожного компонента, а десь пришвидшити задля емоційного напруження, додавання ритмічності, особливої експресії.

Інтеграція в поетичній тканині порівняльних і метафоричних моделей для створення емоційно насиченого образу війни є репрезентативною тенденцією аналізованої збірки. Ілюстрацією такого процесу є синергія тропів у текстових фрагментах на кшталт: На голку війни / нанизується нитка сірого / як крем-суп із печериць / неба / вухо осені / слухає голос снарядів / переконливий / як слово святого отця на причасті (с. 25). Це розгорнуті перенесення, які вибудовують монолітний образ війни як усеосяжної реальності, образ емоційно насичений, в якому війна пронизує не лише людей, а й природу довкола. Метафоричний комплекс *на голку війни нанизується нитки сірого неба* втілює атмосферу монотонності воєнних буднів, а конструкція *вухо осені слухає голос снарядів переконливий* через персоніфікацію природи завдяки залученню соматизмів, лексем на позначення психофізіологічного процесу, властивостей людської особистості – зображує їхню щоденну рутину, яку творять вибухи. Завдяки нагромадженню взаємопов'язаних метафор текст акумулює високу емоційну насиченість і глибокий символічний зміст. Організація поетичного мовлення М. Кривцова не обмежується низкою взаємоперехідних метафор, що творять цілісний асоціативний ланцюг, а передбачає їхнє переплетення із порівняльними конструкціями: оказіональне порівняння «як крем-суп із печериць» через зображення безбарвності неба надає йому густоти, важкості, створюючи атмосферу пригніченості, безнадії; розгорнуте порівняння «як слово святого отця на причасті» передає внутрішній стан героя, який розуміє свою беззахисність, немічність перед всеохопною війною, а весь трагізм ситуації підсилює контраст між руйнівним

(снаряди) і сакральним (причастя). Прикметно, що номеном сакрального виміру є *слово*, хоча загалом концепт слово-логос не є домінантою збірки. Лише в поезії «Поміж голосу» актуалізовано той глибинний онтологічний зміст, який автор вкладає в поняття слова-вірша. Цей смисловий пласт вербалізовано саме через нанизування порівняльних конструкцій: З'являється / наче ранковий туман, / наче вугрі на щоках підлітка / наче зморшки / наче тріщини в старих будинках / наче стрілки на капронових колготах: / Усмішка мовчання / спогади про втрачене тепло / вірш (с. 39). Цілий ряд зіставлень виявляє імперативний характер поетичної творчості: слова, вірші є суттю поета, тож навіть у важких, екзистенційно загрозливих (або, може, й тому) обставинах «з'являються» вони. Комплекс таких порівняльних конструкцій має на меті передати значення 'мимо волі автора, неминуче, необхідно'. Слова, вірші – це суть поета, вияв його внутрішнього ества, тому так важливо аналізувати їх для репрезентації комунікативної особистості автора.

Дослідження художньої структури тексту дає підстави констатувати високий рівень своєрідності й оригінальності індивідуально-авторських порівнянь, де естетична форма підпорядкована когнітивній домінанті – моделюванню яскравого образу, що акцентує незнищенність воєнного досвіду попри усі намагання: Війна <...> Татування / яке * виведеш / можеш забити / **як партак в «black work»** / та вона все одно проявиться / **наче плівка у фотобаночці** (с. 92). Війну потрактовано як невіддале, неясне татування (партак), виконане в стилі, який передбачає використання здебільшого чорної фарби («**black work**»). Принагідно зазначимо, що колоратив *чорний* найвиразніший у колірній парадигмі збірки, презентуючи з багатогранної семантичної системи цієї назви значення, що символізують темряву, ніч, хаос, порожнечу, скорботу, смерть, нещастя. Війна порушила різнокольоровий лад буття, знівельовала його барвистість, зробила життя похмурим і чорним. Попри інтенції ліричного героя стерти відбиток війни з свого життя, вона все одно проявиться «наче плівка у фотобаночці». Як бачимо, порівняльні конструкції смислово місткі: вони виконують не декоративну функцію в художньому творі, а трансформують абстрактну категорію війни у вимір конкретно-чуттєвий, що вимагає рефлексивного залучення реципієнта. Основа порівняння – спільна ознака, що дає підстави для зіставлення (постійність, неминучість, неможливість приховати, стерти, забути), імпліцитна: читач сам її виво-

дить, що робить порівняння семантично місткими й багатогранними, посилюючи так їхню художню виразність.

Наскрізним семантичним вектором збірки є танатологічний дискурс, реалізований через образ смерті. Автор гостро рефлексує втрату побратимів і транслює постійне усвідомлення скінченності власного буття. У його текстах навіть простежено пророчу інтенцію та готовність до неминучого фіналу: чорне море соняхів / прийми мене / я втомився чекати (с. 27). Парадоксальною рисою ідіостилу поета є мовне конструювання образу смерті позитивно маркованими порівняннями. Автор антопоморфізує смерть як супутника (смерть як друг / що йде пліч-о-пліч (с. 68) або надає їй привабливих ознак за допомогою фауністичних порівнянь (смерть солодка / як ротик бджоли (с. 68). Такий художній прийом унаслідок прагнення ліричного героя контролювати загрозу. Водночас феномен смерті у воєнних реаліях концептуалізовано як категорію випадковості та фаталізму, що повністю руйнує чинник людського контролю. Невідворотність смерті автор осмислює крізь призму гіркої іронії, яка полягає в тому, що танатологічний процес уподібнює до деструктивної азартної гри, «виграшем» у якій є загибель: Смерть / це лотерея / лото-забава виграшна справа / як і життя / як і війна / як і дихання / як і любов / про яку я вже розповіла (с. 86).

У поетичній системі М. Кривцова домінантні позиції посідає також образ пам'яті, що втілює смисл «те, що залишається після нас». У контексті щомиттєвих загроз війни об'єктивація пам'яті дуже актуальна. У її вербалізації не останню, а часом і вирішальну роль відіграють порівняльні конструкції: Планувала написати книгу / про те, що пам'ять / крихка наче скоринка на крембрюле / вразлива, наче кохання / розсипається, як пісок поміж пальців / і зникає / щезає / немає (с. 10). Уже звичний для поета стилістичний прийом нагромадження порівнянь для означення пам'яті має на меті розкрити індивідуальне бачення автора, в якому чітко проступають такі семантичні компоненти, як крихкість, нестійкість, ефімерність, залежність від багатьох факторів, найперше від наміру людини. Зазначеного ефекту досягають семантично повторюваною лексикою й синтаксичними конструкціями: пам'ять / крихка наче скоринка на крембрюле / вразлива наче кохання / розсипається, як пісок поміж пальців (с. 10). Витворення образу пам'яті / спогадів доповнюють кілька інших оригінальних порівнянь: збирала зорі, розкладаючи в пам'яті, / наче у фотоальбомі (с. 10); спогадів, розсипаних, як цукор (с. 11).

Широко актуалізовано пам'ять через образ моря і поля (я їду повз чорне море соняхів / спокійне / як пам'ятники (с. 25); поле пам'яті / всіяне / кукурудзою суму (с. 27), які постають символічним пантеоном ушанування полеглих.

Автор вдається до порівнянь, зображаючи своїх побратимів і посестр, щоб так зафіксувати пам'ять про них. Такі конструкції не лише деталізують їхній зовнішній опис, але максимально конкретизують, унаслідують, щоб читач чітко їх уявив, побачив індивідуальність, бо «що таке війна <...> імена» (с. 27): «Хесус» / має густе, як смола / і чорне, як лакричні цукерки / волосся (с. 21); ... у неї жовте, як пшона, волосся (с. 18); Роман «Рокі» / мав руде / як руді коти / волосся коротку, як чіткі промови / зачіску (с. 25). Вдало підмічає поет і внутрішні риси воїнів, фіксуючи їх у формі порівнянь: [«Бетмен»] мчав на борді із засніженої гори / зухвало та впевнено / наче серфер (с. 116).

Порівняльні конструкції є засобом зображення світу у війні крізь сприйняття не просто поета, а безпосереднього учасника, військового, тому художня форма є результатом відповідної інтерпретації крізь призму постійної загрози та болю: небо, що звисає із завитка, наче спіймана рибка (с. 31); небо, з якого можуть випасти метеорити наче яблуко з дірчастої торбинки (с. 34); розчавлений мандарин неба витікає, як серце (с. 46); з неба падає шрапнель дощу дрібна як цукринки пудри (с. 61); єдине у цьому гіршому, як тютюн, світі (с. 151); світ болить / як хворе горло (с. 67); світ отруйний немов метан (с. 144); складається світ, як кораблик з паперу (с. 44); на дрютах гойдається світ не сполохай його наче горлицю (с. 47); був важкий як пудова гиля перший день листопада (с. 121); Лисичанськ кричав наче самець косулі (с. 176).

Внутрішній стан героя передано як через змалювання природи довкола, так і власне через самоозначення внутрішнього світу. Важливу роль тут також відіграють порівнянь: і вже земля нам так гірчить тепер як оцет <...> і в ночі цій неначе риба в клярі я. Модифікація узвичаєної фраземи *як риба у воді* через зміну лексичного складу розкриває усвідомлення близькості загрози через побутові кулінарні асоціації.

Низка інших стимулів зазнають зіставного осмислення, але їх все ж смислово й вербально об'єднує контекст війни, яка не просто увійшла в життя поета, вона нахабно «вириває з тебе життя наче хворі зуби» (с. 120). Саме через зістав-

лення з прозаїчною, але добре відомою кожному з власного досвіду стоматологічною процедурою читач може наблизитися до розуміння закладеного автором смислу.

Виразні, тематично орієнтовані порівняння конкретизують для читача такі буденні реалії війни, як зброя, фортифікації та – що найбільше скрушує душу і автора, і читачів – смерть: ходім ходім / пірнати у ніч / теплу як зброя під час бою (с. 129); кровоточить окоп, як рана (с. 145); сни мої були засніжені й холодні / наче долоньки невідомого загиблого під Ізюмом (с. 140); ми їдемо на бтр / усілись на ньому / наче на сталевому броньованому коні / іго-го / веземо 200 (с. 167). Тож саме порівняльні конструкції транслюють основний смисл висловлення, його емоційний та експресивний посил. Штучна, легка, аж ігрова, тональність поезії дисонує з глибоким, трагічним внутрішнім змістом твору.

Як бачимо, порівняння у творі є несподіваними, авторськими, мають модерну когнітивну основу та покликані передавати розуміння війни як драматичного незгладимого досвіду. Залучення конкретно-побутових асоціацій до висвітлення абстрактної категорії роблять образ війни максимально чуттєвим і близьким читачеві.

Висновки. Індивідуально-авторські порівняння в поетичній збірці Максима Кривцова є релевантним вербалізатором прагматичних намірів поета, що унаочнює специфіку його мовленнєвої поведінки в мілітарному дискурсі. Саме через розгалужену систему художніх зіставлень відбувається репрезентація поета як комунікативної особистості, здатної кодувати травматичний мілітарний досвід у мовні структури. Текстовий простір збірки маркований вираженою інтелектуальністю, втіленою через інтертекстуальність, а також високим рівнем естетичної організації, реалізованою за допомогою засобів образної номінації. При цьому центральним інструментом художнього моделювання дійсності та об'єктивізації концептуальних домінант є порівняльні конструкції. Своєрідність ідіостилу поета виявляє нагромадження порівнянь, що має на меті максимально точно вербалізувати складний семантичний обшир у художній системі. Зазначений ефект посилює синкретичне поєднання в близькому контексті порівнянь з іншими тропами та синтаксичними фігурами, тісне їх переплетення й модифікація з метою створення цілісного образу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Голубовська І. О. Мовна особистість як лінгвокультурний феномен. *Studia Linguistica*, 2008. Вип. 1. С. 25–33.
2. Кононенко В. І. Прагматика художнього тексту: пошуки новостилі : монографія. Київ; Івано-Франківськ : Прикарпат. нац. ун-т ім. Василя Стефаника, 2021. 365 с.
3. Мацько Л. Порівняння. *Українська мова : Енциклопедія*. Київ: Видавництво «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 2004. С. 507.
4. Молчко О. Семантика і прагматика порівнянь: його мовні і мовленнєві функції в лінгвокреативній комунікативній діяльності. *STUDIA UKRAINICA POSNANIENSIA* : Adam Mickiewicz University Press, Poznań, 2013. Vol. I. Pp. 139-143.
5. Сеньків М. Поезія «Найжахливіше ток-шоу у світі» Максима Кривцова: Спроба пошуку нової поетичної мови. *Folium*. 2025. №7. С. 209–214. DOI: <https://doi.org/10.32782/folium/2025.7.30>
6. Старостенко Т. М. Концептосфера життя та смерті у «Віршах з бійниці» Максима Кривцова. *Закарпатські філологічні студії*. Вип. 43. Т. 2. С. 212 – 217. DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2025.43.2.34>
7. Яшенкова О. В. *Основи теорії мовної комунікації*. Київ: Видавничий центр «Академія», 2010. 312 с.

ДЖЕРЕЛО ФАКТИЧНОГО МАТЕРІАЛУ:

Кривцов М. – «Далі». *Вірші з Бійниці* : поезії. Київ: Наш формат, 2024. 192 с.

Стаття поширюється на умовах
ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

Дата першого надходження статті до видання: 29.07.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 18.09.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 15.10.2026